

ў губернях Віцебскай, Мінскай і Магілёўскай» у сувязі з распаўсюджаннем на іх Палажэння 12 ліпеня 1889 г. і з «прыцягненнем на службу ў названыя ўстановы рускага дваранства, безумоўна, акажуць істотнае садзейнічанне вырашэнню задачы ўрада аб'яднання беларускага краю з унутранымі губернямі імперыі» [10, л. 3 зв.].

Такім чынам, урад і губернатары былі зацікаўлены ў распаўсюджанні Палажэння 12 ліпеня 1889 г. на заходнія губерні. У выніку былі выдадзены законы 12 чэрвеня 1900 г. і 4 студзеня 1901 г. аб увядзенні ў апошняй чвэрці 1901 г. Палажэння аб земскіх начальніках у Віцебскай, Мінскай і Магілёўскай губернях без змянення асноў названага Палажэння [11, л. 2–3]. На Віленскую і Гродзенскую губерні Палажэнне 12 ліпеня 1889 г. было распаўсюджана ў 1904 г. [12].

КРЫНІЦЫ І ЛІТАРАТУРА

1. Доклад и. о. Непременного члена Минского городского присутствия А.А. Михельсона в торжественном заседании Минского губернского присутствия 12 июля 1914 г. по поводу 25-летия со дня введения института земских начальников // Национальны гістарычны архіў Беларусі ў г. Мінску (далей. – НГАБ). – Фонд 1595. – Воп. 1. – Спр. 3345.
2. Министерство юстиции. О кредитах, потребных на содержание судебных установлений, образуемых на основании законоположений 12 июля 1889 г. в губерниях Витебской, Минской и Могилевской. Журнал Минского губернского по крестьянским делам присутствия. Заседания (март 1898 г.) // НГАБ. – Фонд 1595. – Воп. 1. – Спр. 61.
3. Энциклопедический словарь / изд-ли: Ф.А. Брокгауз, И.А. Ефрон. – Т. XII А: Земпер–Имидокислоты. – СПб.: Типо-литогр. И.А. Ефрона, 1894.
4. Положение о земских участковых начальниках // Полное собрание законов Российской империи (далее – ПСЗРИ). – Собр. 3-е. – Т. IX. – № 6196.

5. О распространении законоположений 12 июля 1889 г. на губернии Витебскую, Минскую и Могилевскую // Расійскі дзяржаўны гістарычны архіў у г. С.-Пецярбургу (далей. – РДГА). – Фонд 1291. – Воп. 60, 1893 г. – Спр. 3.
6. Свод высочайших отметок по всеподданнейшим отчетам за 1893 год генерал-губернаторов, губернаторов, военных губернаторов и градоначальников. – СПб.: Государственная типография, 1895. – 117 с.
7. Свод высочайших отметок по всеподданнейшим отчетам за 1894 г. генерал-губернаторов, губернаторов, военных губернаторов и градоначальников. – СПб.: Государственная типография, 1896. – 253 с.
8. Свод высочайших отметок по всеподданнейшим отчетам губернаторов, военных губернаторов и градоначальников за 1897 год. – СПб.: Государственная типография, 1899. – 114 с.
9. Витте, С.Ю. Воспоминания. В 3 т. Т. 2. Царствование Николая II (1894 – октябрь 1905) / С.Ю. Витте. – М.: Из-во соц.-эконом. лит-ры, 1960. – 640 с.
10. Об отсрочке введения законоположений 12 июля 1889 г. в губерниях Витебской, Минской и Могилевской // РДГА. – Фонд 1291. – Воп. 54, 1900 г. – Спр. 229.
11. Всеподданнейшие доклады министра внутренних дел // РДГА. – Фонд 1284. – Воп. 241. – Спр. 220.
12. О распространении законоположений 12 июля 1889 г. на губернии Виленскую, Гродненскую и Ковенскую и об ассигновании необходимых на сие кредитов // ПСЗРИ. – 3-е собр. – Отд. I. – Т. XXIII. – № 23106.

SUMMARY

The reasons of the establishment of the Zemstvo chief position, government drafts of the Statute passed on July 12th, 1889 and its discussions in the Council of State are analyzed in the article. The political reasons why it was realized in Belarus lands with delay are revealed there. Government circles and some persons' assumptions concerning the application of the law on Zemstvo chiefs at the end of the XIXth and the beginning of the XXth centuries are also shown there. The evolution of the government position on the above problem is also analyzed.

Паступіў у рэдакцыю 10.05.2012 г.

УДК 94(476):67

С.А. Сямёнава,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры тэорыі і гісторыі дзяржавы
і права Акадэміі МУС Рэспублікі Беларусь

РОЛЯ КУПЕЦТВА Ў РАЗВІЦЦІ ПРАМЫСЛОВАСЦІ БЕЛАРУСІ ПЕРЫЯДУ ПОЗНЯГА ФЕАДАЛІЗМУ

Развіццё прамысловасці з'яўляецца адным з вызначальных паказчыкаў распаду феадальна-прыгоннай сістэмы і ўзмацнення росту таварнай гаспадаркі па прычыне таго, што гэта галіна эканомікі больш за ўсё звязана з рынкам. У.І. Ленін адзначаў, што рамесная вытворчасць з цягам часу і пад уплывам развіцця гандлёва-грашовых адносін набывала тэндэнцыю «да ўсё большага выкарыстання наёмнай працы, да ўтварэння капіталістычных майстэрняў» [1, с. 346].

Асобныя даследчыкі адзначаюць, што ў Беларусі больш, чым у цэнтральных губер-

нях Расійскай імперыі, былі распаўсюджаны рамёствы ў гарадах і мястэчках. Яны тлумачаць гэту з'яву марудным развіццём у іх мануфактурна-фабрычнай прамысловасці і наяўнасцю «мяжы яўрэйскай аселасці» [2, с. 15–17]. На наш погляд, асноўнай прычынай інтэнсіўнага развіцця рамяства і слабага росту мануфактурна-фабрычнай вытворчасці з'яўлялася амаль поўная адсутнасць адной з важнейшых умоў, неабходнай для развіцця буйной прамысловасці, – значных капіталаў у купцоў і мяшчан, якія займаліся гандлем.

Архіўныя даныя сведчаць і дазваляюць прасачыць ролю і месца купецтва ў прамысловасці Беларусі. Купецкае прадпрыемства вызначала тэндэнцыю зараджэння новых буржуазных адносін у эканоміцы рэгіёна. Адною з асноўных крыніц папаўнення купецкай прамысловасці ў даследуемы перыяд былі рамеснікі. Аднак у Беларусі рамяство атрымала дастаткова шырокае развіццё толькі ў гарадах і мястэчках, дзе ў асноўным уладальнікамі і вольнанаёмнымі рабочымі былі гарадскія жыхары яўрэйскай нацыянальнасці. Развіццю купецкай прамысловасці і выкарыстанню вольнанаёмнай працы ў сельскай мясцовасці перашкаджалі абмежаванні, звязаныя з наяўнасцю так званай «мяжы яўрэйскай аселасці», забарона яўрэям займацца прадпрыемствам у сельскай мясцовасці. Большасць прадпрыемстваў у гарадах і мястэчках былі дробнымі і недаўгавечнымі, што вызначалася дынамікай памешчыцкага прадпрыемства ў форме вотчынных мануфактур, што затрымлівала развіццё купецкай буйной прамысловасці.

Неабходна адзначыць, што некаторыя даследчыкі рэдкія выпадкі пераўтварэння рамесных майстэрняў у прадпрыемствы простаі капіталістычнай кааперацыі ўспрымаюць як заканамернасць і прыходзяць да памылковых вынікаў. Так, напрыклад, у манаграфіі В.У. Чапко прыведзены прыклады пашырэння рамесных майстэрняў і пераўтварэння разбагацеўшых уладальнікаў у капіталістаў, а іх прадпрыемстваў – у капіталістычныя мануфактуры [3, с. 38–39]. Аўтар манаграфіі робіць вывад аб тым, што на працягу першай паловы XIX ст. у рамеснай вытворчасці адбываліся не толькі колькасныя, але і якасныя змены: «Усё шырэй выкарыстоўвалася наёмная праца, расло падпарадкаванне рамеснікаў скупшчыку. Асобныя найбольш заможныя майстры станавіліся прадпрыемствамі, засноўвалі вытворчасць на капіталістычных пачатках» [3, с. 32].

Разгледзім больш падрабязна прыведзеныя В.У. Чапко прыклады: «Некаторыя гарбарныя майстэрні Магілёва, існаваўшыя ў першай палове XIX ст., у канцы 40-х гадоў ператварыліся ў мануфактурныя прадпрыемствы, а 12 такіх майстэрняў (са 103) мелі па 8–10 рабочых, астатнія па 1–2» [3, с. 38].

Па-першае, прадпрыемствы з 8–10 рабочымі адносяцца да дробнатарварных, па-другое, колькасць рабочых на гэтых 12 прадпрыемствах змянялася і толькі ў асобныя гады перавышала 5 чал. [4, л. 1–182; 2, с. 249], а ў другой палове XIX ст. пазначаныя рамесныя майстэрні былі ўвогуле закрыты, і дзейнічала толькі адна купецкая капіталістычная мануфактура з колькасцю рабочых 18 чал. [4, с. 249].

Ніколі не было рамеснай майстэрні, якая перарасла ў капіталістычную суконную мануфактуру ў мястэчку Бяроза Гродзенскай губерні. Узнікла гэта прадпрыемства ў 1830 г. адразу як мануфактура і праіснавала да 1860 г. [5, л. 4; 2, с. 241]. Падобнае характэрна і для дробных гарбарных прадпрыемстваў г. Пружаны той жа губерні [5, л. 4; 2, с. 252]. Пацвярджае тэзіс В.У. Чапко на конт перарастання рамеснай майстэрні ў прадпрыемства мануфактурнага тыпу толькі адзін прыклад па г. Гродне, калі на самой справе рамесная майстэрня Д. Гейзлера, на якой у канцы XVIII ст. працавалі 2 чал., ператварылася ў канцы 20-х гг. XIX ст. у капіталістычную мануфактуру з колькасцю рабочых каля 20 чал. У 1829 г., акрамя ўладальніка купца Д. Гейзлера, працавалі майстар, 3 падмайстры, 3 вучні, 2 падстрыгачы, фарбавальшчык і 8 чорнарабочых [6, л. 1–2].

Што датычыцца другой паловы XVIII ст., то купецкая прамысловасць была прадстаўлена 30 невялікімі прадпрыемствамі: суконнымі ў мястэчках Ізабеліна, 22 гарбарнымі ў Магілёве і палатняным у мястэчку Круглае [7, табліца 5.1]. Пра невялікі аб'ём вытворчасці гэтых прадпрыемстваў сведчаць наступныя факты: на суконным прадпрыемстве ў мястэчку Беразіно выраблялася сукна на 3000 руб. у год, а на папяровым прадпрыемстве ў мястэчку Паставы – 300 стоп паперы.

У першай чвэрці XIX ст. ужо налічвалася 134 купецкія прадпрыемствы. Аднак неабходна адзначыць, што 81 невялікае гарбарнае прадпрыемства знаходзілася ў г. Магілёве і гэтыя былі невялікія не толькі па колькасці працуючых, але і па аб'ёме вытворчасці. Узрасла колькасць суконных і талесных прадпрыемстваў (з 4 у канцы XVIII ст. да 27 у 20-я гг. XIX ст.), сярод якіх былі і прадпрыемствы са значным аб'ёмам вытворчасці і колькасцю працуючых на іх. Трэба сказаць і пра суконнае прадпрыемства ў мястэчку Косава, дзе працавала 79 чалавек і выраблялася 16548 аршынаў сукна, суконнае прадпрыемства ў Ваўкавыску (204 працуючых і 25000 аршынаў сукна), два прадпрыемствы ў мястэчку Ружаны (290 працуючых і 16340 аршынаў сукна). У 1821 г. у Ружанах было выраблена амаль 50000 аршынаў сукна, а ў 1823 г. амаль 82 тыс. аршынаў [7, табліца 5.1]. Узрасла колькасць гарбарных і шклянных прадпрыемстваў. У 20-я гг. XIX ст. налічвалася 99 гарбарных прадпрыемстваў і некалькі значных шклянных прадпрыемстваў у мястэчку Свяцілавічы, дзе ў 1820 г. аб'ём вытворчасці складаў 44 тыс. штук вырабаў і працавала 18 чал. майстроў, мануфактурнае прадпрыемства ў мястэчку Зэльва, дзе працавала 28 чал. і выпускалася каля 4,5 тыс. вырабаў. Значным прадпры-

емствам была і мануфактура па вырабе паперы ў мястэчку Свіслач.

Акрамя таго, 80 прадпрыемстваў лічацца ў дакументах без назвы галіны. Вялікі рост колькасці гарбарных прадпрыемстваў быў выкліканы наяўнасцю значнай колькасці забітай і здохлай жывёлы ў перыяд і пасля вайны 1812 г. Шматлікія прадпрыемствы такога кшталту закрываліся і да пачатку 40-х гг. XIX ст. іх засталася менш паловы.

У другой чвэрці XIX ст. змяняецца не толькі колькасць, але і характар купецкай прамысловасці. Працягваўся рост колькасці і аб'ёму вытворчасці суконных і талесных прадпрыемстваў. У параўнанні з 20-мі гг. XIX ст. у сярэдзіне стагоддзя іх налічвалася ўжо 59, а аб'ём вытворчасці ўзрос амаль у 2 разы. Значна ўзрасла і агульная колькасць прадпрыемстваў. У 1850 г. іх было ўжо 237. Неабходна заўважыць, што 132 з іх знаходзіліся ў Магілёве і выраблялі прадукцыі на 58 800 руб. Галіна ў архіўных дакументах не называецца, аднак можна зрабіць вывад аб тым, што гэта былі прадпрыемствы рамеснага тыпу. Варта адзначыць, што вядучымі галінамі купецкай прамысловасці ў Беларусі на працягу ўсяго даследуемага перыяду былі тыя, у аснове якіх ляжала рамесная вытворчасць: майстар-рамеснік ці купец, прымаючы на працу 5–6 наёмных рабочых, ператвараў майстэрню ў невялікае прадпрыемства дробнатаварнага характару.

Пашыраючы вытворчасць, купец ці заможны мешчанін ператвараліся ў работадаўцаў, гэта значыць дробных эксплуатацый чужой працы. Большасць прадпрыемстваў у мястэчках і гарадах Беларусі ў вывучаемы перыяд адносіліся да простага кааперацыі (працавала звыш 5, але не больш за 15 чал.). На прадпрыемствах мануфактурнага тыпу працавала больш за 15 чал. Адзначым, што ў гэты перыяд на тэрыторыі Беларусі з'явіліся першыя фабрыкі: 3 мукамольныя (у Віцебску, Магілёве і Пінску), дзве суконныя ў мястэчку Косава і цукровая ў Беліцы [8, с. 146, 157]. Фабрычна-заводская вытворчасць выцясняя мануфактурную, а частка мануфактур спыняла сваё існаванне ў выніку канкурэнцыі прывазных прамысловых вырабаў.

Статыстыка 50-х гг. XIX ст. сведчыць, што ў лік «фабрык і заводаў» амаль не ўключаліся дробныя рамесныя майстэрні, за выключэннем г. Магілёва, дзе на канец 50-х гг. XIX ст. адзначаны 122 прадпрыемствы, якія выпусцілі прадукцыі на 215 тыс. руб., і г. Мінска, дзе налічвалася 28 прадпрыемстваў, якія выпусцілі прадукцыі на 122 тыс. руб. у год.

Аднак, калі ўлічыць і гэтыя дробныя прадпрыемствы, іх агульная колькасць скарацілася да канца 50-х гг. XIX ст. і складала 178 прадпрыемстваў. Рэзка ўпала колькасць і аб'ём

вытворчасці суконных і талесных прадпрыемстваў. У 50-я гг. іх налічвалася ўсяго 10, а аб'ём вытворчасці ў параўнанні з 30-мі гадамі XIX ст. знізіўся ў некалькі дзясяткаў разоў; працягвала развівацца гарбарная і цагляная вытворчасць, аднак некаторыя галіны купецкай прамысловасці зніклі назаўсёды. Калі ўлічыць, што знізілася і колькасць купецкага саслоўя, то вышэйпазначанае можна лічыць эканамічным крызісам Беларусі ў сярэдзіне XIX ст. Гэта пацвярджае і параўнальная характарыстыка развіцця прамысловасці ў беларускіх губернях і ў іншых рэгіёнах Расійскай імперыі.

Калі па колькасці прамысловых прадпрыемстваў беларускія губерні знаходзіліся ў канцы 50-х гг. XIX ст.: Гродзенская – на 12 месцы, Магілёўская – на 27 месцы, Віцебская – на 36, Віленская – на 48 і Мінская – на 55 з 66 губерняў і зямель Расійскай імперыі, то па суме валавай вытворчасці адпаведна: на 28, 40, 49, 45 і 48 месцах, а па колькасці рабочых, занятых у прамысловасці, на 30, 33, 48, 40 і 44. Найбольш пераканаўча характарызуюць узровень развіцця прамысловасці Беларусі такія паказчыкі, як сярэдняя сума вытворчасці і колькасць рабочых на адным прадпрыемстве.

Па гэтых паказчыках беларускія губерні выглядалі наступным чынам: адно прадпрыемства ў сярэднім у Віленскай губерні вырабляла прадукцыі на 8726 руб. і на ім працаваў 21 рабочы, у Гродзенскай, адпаведна: на 8182 руб. і 13 рабочых, у Віцебскай – на 2603 руб. і каля 5 рабочых, у Мінскай – на 10239 руб. і 26 рабочых і Магілёўскай губерні – на 3481 руб. і больш 11 рабочых [9, л. 26–62 (1859 г.); 10, л. 105, 106 (1861 г.)]. У сярэднім жа па Расійскай імперыі гэтыя паказчыкі канцэнтрацыі прамысловасці выглядалі больш пераканаўча: на адным прадпрыемстве ў сярэднім працавала каля 37 чал. і выраблялася прадукцыі на суму больш за 19 тыс. руб.

Такім чынам, павелічэнне колькасці прамысловых прадпрыемстваў, якія належалі купцам, і колькасці наёмных рабочых у гарадах і мястэчках Беларусі сведчыла пра паступовае фарміраванне ў прамысловасці рыс капіталізму і вядучай ролі ў гэтым працэсе купецкага саслоўя.

ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

1. Ленин, В.И. Полн. собр. соч. В 50 т. Т. 2 / В.И. Ленин. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1979–1983.
2. Болбас, М.Ф. Отраслевая характеристика промышленности дореформенной Белоруссии / М.Ф. Болбас // Весті АН БССР. Сер. грамад. навук. – 1963. – № 2.
3. Чепко, В.В. Сельское хозяйство Белоруссии в первой половине XIX века / В.В. Чепко – Минск: Наука и техника, 1966. – 219 с.
4. НГАБ – Фонд 2001. – Воп. 1. – Д. 536.
5. НГАБ у Гродне. – Фонд 1. – Воп. 19. – Спр. 1565.
6. НГАБ у Гродне. – Фонд 1. – Воп. 3. – Спр. 428.

7. Семенова, С.А. Купечество Беларуси во второй половине XVIII – первой половине XIX в.: дис. ... канд. ист. наук / С.А. Семенова. – Минск, 2004.
8. Лютый, А.М. Социально-экономическое развитие Белоруссии во второй половине XVIII – первой половине XIX в.: дис. ... д-ра ист. наук / А.М. Лютый. – Минск, 1990.
9. РДГА. – Фонд 12. – Воп. 2. – Спр. 1719.
10. РДГА. – Фонд 18. – Воп. 2. – Спр. 1770.

SUMMARY

The development of industry in Belorussian provinces in the second half of the 18th century – the first half of the 19th century is analyzed. It is declared that in this period the merchants played a decisive role in the formation of the features of capitalism in the industry of Belarus.

Паступіў у рэдакцыю 26.04.2013 г.

УДК 930.2(476)«18/19»

А.М. Сувалаў,

кандыдат гістарычных навук, намеснік начальніка кафедры тэорыі і гісторыі дзяржавы і права Акадэміі МУС Рэспублікі Беларусь

РАЗВІЦЦЁ КРЫНІЦАЗНАЎЧАЙ БАЗЫ ДАСЛЕДАВАННЯЎ ЭТНАГЕНЕЗУ БЕЛАРУСАЎ У КАНЦЫ ХІХ – ПАЧАТКУ ХХ ст.

У канцы ХІХ – пачатку ХХ ст. яшчэ не была выпрацавана адзіная сістэма поглядаў на паходжанне славянскіх моў. Расійская філалагічная навука зыходзіла з таго, што руская (усходнеславянская) мова з'яўляецца роднаснай індаеўрапейскім мовам, што ў сваёй гісторыі прайшла некалькі стадыяў развіцця. Так, прафесар Варшаўскага ўніверсітэта А. Пагодзін развіццё славянскіх моў падаваў наступным чынам: спярша існавала індаеўрапейская моўная еднасць, затым славяна-літоўская эпоха, праславянскі перыяд і ўрэшце славянскі [1, с. 277–278]. Аднак некаторыя моваведы (напрыклад, прафесар І.А. Бадуэн дэ Куртэнэ) існаванне славяна-літоўскай эпохі лічылі «навуковай фікцыяй» [1, с. 2]. Прычыны парушэння агульнаславянскай еднасці звязвалася з міграцыяй славян ва Усходнюю Еўропу і з уплывам на славян іншанацыянальнага элемента [1, с. 2–3]. Указанае распаўсюенне фіксавалася А. Пагодзіным з паловы IV ст. н. э [1, с. 20].

Этнічная спецыфіка таго ці іншага рэгіёна вызначалася філолагамі зыходзячы з наяўнасці або адсутнасці агульных рыс у розных мовах, характару пераходу паміж дыялектнымі зонамі і г. д., паколькі падобныя з'явы тлумачыліся імі агульным гістарычным мінулым [1, с. 29].

На першай стадыі (перыяд еднасці) існавала агульнаславянская мова. У гэты час руская мова, па меркаванні расійскіх даследчыкаў, перажывала агульныя з'явы з іншымі славянскімі мовамі. Затым славянскія мовы падзяляюцца на шэраг гаворак («наречий»), якія аб'ядноўваюцца ў тры групы або галіны: усходнюю, заходнюю і паўднёвую. Праўда сустракаецца яшчэ і дваіны падзел славянскіх моў: на заходнюю і ўсходнюю або на паўночна-заходнюю і паўднёва-ўсходнюю. Апошняя група, на думку часткі даследчыкаў, уключала ў сябе рэгіён Усходняй і Паўднёва-Усходняй Еўропы [2, с. 2].

Руская мова адносілася імі да паўднёва-ўсходняй сям'і і падзялялася на велікарускае і маларускае «наречия» [2, с. 2]. На гэтай стадыі, нягледзячы на ўзнікненне мясцовых гаворак, руская мова яшчэ не распадалася на паасобныя часткі і перажывала агульныя моўныя з'явы. За гэтым настала эпоха распаду рускай мовы на тры галоўныя гаворкі («наречия»): паўночная (паўночна-велікаруская), сярэдняя (беларуская, паўднёва-велікаруская) і паўднёвая (маларуская). Пры скрупулёзным падзеле ўказваліся і іншыя гаворкі («наречия») рускай мовы: паўднёваруская, заходне-сярэдне-руская, сярэдне-руская, паўночна-руская, усходне-сярэдне-руская і г. д.

Такім чынам, мовы дзяліліся на гаворкі («наречия»), якія ў сваю чаргу падзяляліся на «говары». Па меркаванні М. Коласава, з аднолькавым правам у адносінах да розных моў можна было ужываць тэрмін гаворка «наречие», паколькі «кожная мова ёсць гаворка ў дачыненні да сваёй карэннай мовы» [2, с. 2].

Распад усходнеславянскай мовы, па меркаванні рускіх моваведаў, адбываўся паступова, што было наканавана гістарычнымі падзеямі IX–XI стст. Расійскія даследчыкі мовы меркавалі, што распад рускай мовы на паасобныя гаворкі («наречия») пачаўся з XII ст. Але і ў гэты перыяд сувязь паміж асобнымі часткамі рускай мовы не страчваецца. Яна падтрымліваецца кантактамі паміж плямёнамі, каланізацыйным рухам насельніцтва і характарызуецца з'явамі, уласцівымі або толькі асобнай гаворцы («наречию»), або толькі некаторым з іх.

Мова беларусаў выступала ў працах рускіх вучоных у якасці прамога нашчадка паўночна-рускай гаворкі. Суседства з польскімі гаворкамі прывяло да таго, што беларуская мова (гаворка) перажыла разам з імі некаторыя агульныя з'явы (напрыклад, «дзекане»). Як правіла, беларус-